

OSMANLI İSTANBULU X

X. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri
25-26 Mayıs 2024, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

editörler

Feridun M. Emecen

Ali Akyıldız

Genel Yayın No: 2
Sempozyum Dizisi: 1

OSMANLI İSTANBULU

X. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu, Bildiriler

proje yönetimi
Mustafa Sinanoğlu

düzenleme kurulu
Feridun M. Emecen (başkan), Ali Akyıldız (başkan yardımcısı),
Cengiz Yolcu (akademik sekreter)
Ali Karabacak (idari sekreter), Alphan Akgül,
Özlem Çaykent

editörler
Feridun M. Emecen
Ali Akyıldız

yayın koordinatörü
Ali Karabacak

grafik tasarım
Coşkun Yıldırım Türk

kapak tasarımı
Ümit Ünal

basım tarihi
2025

ISBN 978-605-9437-64-6

basım yeri
TDV Yayın Matbaacılık
TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde, No: 11
Yenimahalle / Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 (pbx) Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@tdv.com.tr
Sertifika No. 48058

Emecen, Feridun M. (ed.)
Osmanlı İstanbulu-X / Feridun M. Emecen, Ali Akyıldız (ed.). - İstanbul : İstanbul 29
Mayıs Üniversitesi, 2025.
536 s. ; fot. ; 23,5 cm.
ISBN 978-605-9437-64-6
1. İstanbul (Türkiye)_Tarihçe 2. Osmanlı İmparatorluğu_Tarihçe
956.21 DC 20

Aslen İstanbullu Bir Yunan Sefirinin *Anılar*'ında Osmanlı Başkentinde Sosyal ve Kültürel Hayat (1869-1871)

Sevvas E. Tsilenis

National Hellenic Research Foundation (Yunanistan)

Dört ciltlik, toplam 1941 sayfalık uzun bir anlatı olsa da, bir insanı anılarıyla anlatmak mümkün değildir. Aleksandros Rizos Ravgavis çok yönlü bir kişilikti ve ilk ve son sekiz yılı hariç, 1809'dan 1892'ye kadar neredeyse 19. yüzyılın tüm yıllarını yaşadı. Yaşamının bu 84 yılı boyunca insanların hayatında olduğu kadar, tüm dünya halklarının tarihinde de dünya çapında tarihi değişimler yaşandı. "Köken itibarıyla bir Fenerliyim" cümlesiyle başlayan *Anılar*'ı, Yunancada başlığı *Apomnimonevmata*, adlı kitabında İstanbul'un Arnavutköy semtinde doğduğunu ve babasının görev yaptığı Eflak Prensi Aleksandros Soutsos'un maiyetinde, 1813-1821 yılları arasında Bükreş ve Braşov'da çocukluk yıllarını geçirdiğini öğreniyoruz. 1821'de, Tuna nehri kıyılarındaki prensliklerde, Aleksandros İpsilandis'in yönetiminde devrimci hareketin patlak vermesi üzerine, ailesi Rusya'ya kaçmak zorunda kaldı, böylece 1821-1825 lise eğitimini o zamanlar Rusya hâkimiyetinde bulunan Odesa limanında gördü. Daha sonra Münih'e gönderildi ve burada Bavyera Kralı II. Ludwig'den burs alarak oradaki Harp Akademisine girdi.

Münih'te askeri okuldaki eğitiminin ardından, 1829 yılında teğmen rütbesiyle Atina'ya yerleşti ve topçu birliğinde yer aldı. Başlangıçta orduda hizmet vermek için Atina'ya gitmesine rağmen, *Anılar*'ında da belirttiği gibi, devletin yabancı subayları Yunan Ordusu'na çekme çabasıyla onlara kendi ülkelerindeki rütbelerinden iki rütbe daha üst rütbe vermesi nedeniyle haksızlığa uğradığını düşünerek hemen istifa etti. 1831 yılında İoannis Kolettis'in başbakanlığı ve babasının kuzeni olan İakovos Rizos Neroulos'un Eğitim bakanlığı sırasında, A.R.Ragavis bu bakanlığın danışmanı olarak atandı, bu nedenle Atina üniversitesinin ilk tüzüğünü, orta ve yüksek öğreniminin organizasyon taslağını, daha sonra 1837'de kurulan Yunan Arkeoloji Cemiyeti tüzüğünü hazırladı, hatta 1850 yılına kadar bu cemiyetin Baş Kâtipliğini (Genel Sekreterliğini) üstlendi. Bundan başka çeşitli çalışmalar yayınladığı Cemiyetin yayın organı olan "Arkeoloji Dergisi"nin tüzüğünü de hazırladı.

Bu arada 1840 yılında İskoçya'nın Aberdeen şehri çeperinde Rubislaw semtinin sahibi Lord James Skene'nin kızı Caroline Christine ile evlendi. Sir olan Skene (1775–1864) o zamanın tanınmış avukat ve sanat adamı olarak tarihi romanlarıyla ünlü olan Sir Walter Scott'un arkadaşı idi. Ailesinin sağlığı için 1838'de Yunanistan'a gitti ve Atina yakınlarında kendi tasarımına göre inşa edilen bir villada 6 yıl kaldı. Atina'dayken Sir Skene'nin oğlu James Henry, Alexandros Ragavis'in Rallu isminde kardeşi ile evlendi. Böylece iki gencin tanışması kolay oldu ve bu nikâhtan 12 çocuktan sadece 8'i, beşi erkek üçü kız yaşayabildi.¹

1841-1844 yılları arasında Dâhiliye Nezareti'nde çalıştı ve burada yeni kurulan devletin en ciddi sorunlarından biri olan eşkıyalıkla mücadele için bir plan hazırladı. Bakanlığın danışmanı olarak Alman hukukuna dayanarak Milli Muhafız yani milis kuvvetleri, teşkilatının taslağını hazırlamıştır. Taslak, Anayasanın ilanından sonra (8 Eylül 1843) devletin kanunu haline geldi. 1842'de "Yunan Antik

.....

1 Sırayla: Kleon (1842-1917), Aristion (1843-1846), Hariklis (1845-1849), Aristidis (1847-1878), Alexandros (1848-1936), Evgenios (1850-1931'den sonra), Emilios (1852-1874), Zoi (1854-1878), Otton (1857-1932), Emilia (1858-1932), Eleni ve Harikliia, ikizler (1861-...). İkinci ve üçüncü oğlu çocukken, yedinci oğlu ve ilk kızı genç yaşta vefat ettiler.

Eserleri Koleksiyonu'nu" yayınlamaya başladı. 1844 yılında ulusal meclisin vatandaşlık kanunu ile saptadığı yerel ahaliden çalışanlara ilişkin kararıyla görevine son verildi. Çünkü o bir İstanbullu idi. Ancak Ağustos 1844'te İoannis Koletis Başbakan ve Eğitim bakanı olarak atandığında, vatandaşlık kanununun hükümlerine uygun olarak Atina Üniversitesinde Arkeoloji Profesörü olarak atandı ve bu makamda 23 yıl kaldı (1844-1867).

1850'de ailesiyle birlikte İngiltere'ye karısının akrabalarını ziyarete gitti. 1855 yılında Yunan Kraliyet genel müfettişi ve arkeolog olan Ludwig Ross'un teşvikiyle Mora yarımadasında Argos şehri yakınlarında Heraion tapınağı ötesinde kazılara başladı. Atina'ya döndükten sonra Atina Belediyesi meclis üyesi seçildi. 14 Şubat 1856'da Başbakan Dimitri Vulgaris'in başkanlığındaki Hükümete Dışişleri Bakanı olarak atandı (1856-1859). Ayrıca Atina'da ve İstanbul'da büyük bağışlar yapan Epirli Evangelos Zappas ile sergi ve konferans salonu içeren çok fonksiyonlu bir bina olan Zapion'un ve Zapion adını taşıyan Vakfının kurulmasını müzakere etmiş, Avusturya'da Baron olan Simos Sinas ile Rasathane ve Atina Akademi binasının inşaatından sonra Atina Akademisi'nin de teşkilat tüzüğünü hazırlamıştı. St. Petersburg'taki soydaşların sayesinde Atina'da Belediyeye ait Çocuk Yuvası ve Arkeoloji Müzesi kurmayı başardı.

Kral Otto'nun Yunanistan'dan ayrılışından sonra 1862 yılının Ağustos ayında *Evnomia (Adil Yönetim)* adlı bir gazete yayınladı. Hatta yayıncılık hayatı daha önce, iki İstanbullu Rum arkadaşı olan Nikolaos Dragoumis ve Tarih Profesörü Konstantin Papparigopoulos'la *Pandora* adlı derginin basılmasıyla 1849 yılında başladı.

14 Nisan 1867'de oğlu Kleon'un elçilik Baş Kâtibi olmasıyla birlikte Yunanistan'ın Washington büyükelçisi olarak atandı ve Girit ayaklanmasında 1866-1869 arasında esir düşenlerin lehine ve Yunan filosunu güçlendirmek doğrultusunda gayretle çalıştı. 5 Haziran 1868'de Atina'ya çağrıldı ve daha sonra Paris'te aynı göreve atandı. Girit meselesi için Paris konferansının toplanması sırasında bu görevde büyük faaliyet gösterdi. Yunan Kraliyet devletinin sefiri veya müsteşarı olarak İstanbul (1869-1871) ve yine Paris (1871-1873), sonra Berlin (1874-1887) büyükelçiliği görevlerinde bulundu. Akılda tutulması gereken bir husus, Yunan-Osmanlı dip-

lomatik düzeydeki ilişkilerinin 19. yüzyıl boyunca gerginlik yüzünden sık sık kopmasıdır. Aslında, elçiliğin internet sitesinde, Yunanca yazılmış tarihçesinde, şu satırlar yer alıyor: “Yunanistan’ın Osmanlı İmparatorluğu’ndaki ilk Diplomatik Otoritesi 1834’te Konstantinos Zografos’un Kraliyet Büyükelçisi olarak Konstantinopolis’te faaliyet gösterirken, ilk organik Büyükelçilik 1853’te kuruldu. Türk-Yunan ilişkilerinin kesintiye uğradığı dönemlerde (1848, 1856, 1866, 1897) Yunan diplomatik temsilciliği askıya alınmıştır.²⁶ Aslında ondan önceki Yunan Kraliyet temsilcisi olan Yannis Kallergis (1835-1878) elçiliğin 1865’ten beri birinci Kâtibi idi ve onu karşılamaya gelen ilk yüksek rütbeli kişi sayılır.

Ragavis yeni takvimle 24 Nisan 1869’da İstanbul’a geldi ve geçici olarak Beyoğlu’ndaki “Bizans” oteline yerleşip ardından Yeniköy’de Tıgriyan Yaver Paşa’nın evini kiraladı. İki gün sonra Sadrazam ve Hariciye Nazırı Mehmed Emin Âli Paşa tarafından kabul edilerek 8 Mayıs 1869’da itimatnamesini Sultan Abdülaziz’e teslim etti. *Anılar*’ında Osmanlı nazırları ve diğer ileri gelenlerin yanı sıra yabancı diplomatlarla olan karşılaşmalarını ayrıntılı olarak aktarır. Aynı zamanda o yılların başkentini dolaşarak birçok gözlemlerini yalın bir dille kaleme alır.

Bu metinde o dönemin iki devlet arasındaki siyasi olaylarına değinmeyeceğiz, yazarın devrin problemlerini nasıl algıladığını ve ne gibi çözümler teklif ettiğini anlatmaktan uzak duracağız. Ele aldığı konuları kısaca açıklayacağız. İlk olarak imparatorlukta yaşayan Rum vatandaşların tabiiyet-vatandaşlık meselesini ele almış ve eskiden Osmanlı tabiiyetini kullanan şahısların, devlet kontrolünden sonra Yunan tebaası olarak kabul edilmeye başlanacağı tarih olan 1855 yılının olduğunu Rangavis açıklığa kavuşturdu. En ciddi mesele, Bulgarlar ile Ortodoks Kilisesi yani Ekümenik Patrikhane arasındaki farkın aşılması ile Bulgar Kilisesi’nin eksarhlığını³ ve dolayısıyla bağımsızlığını kabul etmemekte ısrar eden Patrik VI. Grigorios’u ikna

.....

2 Bkz. <https://www.mfa.gr/turkey/presveia/history/history.html> (13.5.2024).

3 Ramazan Erhan Güllü, “Bulgar Eksarhlığı’nın Kuruluşu ve Statüsü”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17 (1), 350-361, DOI:10.21547/jss.372142, Submission Date: 28-12-2017, Acceptance Date: 08-01-2018 (<https://dergi-park.org.tr/en/download/article-file/414944>).

etmekti. Bulgarlar kendilerini “farklı bir ulus sayma noktasına varmış ve güç kazanmıştır, meselenin büyümemesi için Patrikhane'nin hoşgörülü, uzlaşmacı bir tutum sergilemesi ve çok daha ciddi hasar görmemesi için en iyi şey olacaktır” fikrine inanıyordu. (*Anılar*, c. III, s. 428).

Ayrıca Yunan elçiliğinin güncelleştirilmesi konusunda yetkin bir çaba gösterdi ve personelinin bir Osmanlı dili öğretmeni ve beş tercümandan oluşan bir Tercümanlık Okulunun yeniden kurulması ve düzenlenmesi için girişimlerde bulundu. Anavatanlarına Süveyş'in açılışından sonra geri dönen ileri gelenlerle tanışma fırsatı buldu; aralarında Sultan Abdülaziz tarafından saraya kabul edilen Fransa İmparatoriçesi Eugeni ve Avusturya İmparatoru Franz Joseph de vardı. Patrik V. Grigorios naaşının Boğaz'dan Sadrazam'ın izniyle Odessa'dan Atina'ya padişahın gazabına uğramadan nakledilmesinde ve olay çıkarmadan geçmesinin sağlanmasında rol oynadı.

Diplomat hayatı yanı sıra edebi hayatı da çok ilginçtir. Bir gazetede yayın direktörü, üç dergide editör olarak çalışmış ve birçok öykü yayınlamıştır. Hayatını şiire, düz yazıya, edebiyat eleştirisine, tiyatro yazarlığına, antik Yunan yazarlarından ve Avrupa edebiyatından çevirilere adanmıştır. 19. yüzyıl Yunan edebiyatının romantizm dönemini en iyi temsil eden yazarlar arasında yer almıştır.

Ragavis, kozmopolit kişiliğine rağmen bir devlet memurudur ve tüm hayatını devletten aldığı maaşla geçindirmiştir. Yapacağı iş, yaşayacağı şehir, gireceği mesleki ilişkiler konusunda üstlerinin emirlerine saygılıdır. Görüşlerini her zaman Yunan devletinin siyasetini ve onun içindeki siyasi konjonktürü göz önünde bulundurarak formüle etmiştir. Devlet makinesinin bir parçasıdır ve ona hizmet etmeye mecbur hisseder. Devlet makamlarına üye olarak oğullarının bir kısmını atamayı başarır ama sonunda fakir ölür, kızlarını “yoksulluk içinde” bırakmanın üzüntüsünü yaşar ve hayatının son yıllarını sadece 300 drahmilik emekli maaşıyla geçirir. (*Anılar*, c. IV, s. 502 ve 505)

Metinde anlatım, yazarla olay veya başka bir kişi ile olan uzun veya kısa zaman mesafesi vurgulanmadan yapılır, böylece otobiyografik durum zedelenir, yani okuyucunun yazarlığın bakış açısını ve koordinatlarını değerlendirmesi için ihtiyaç duyduğu unsurlar sağlanmaz. Bir yandan zaman mesafesinin ve bellek işlevinin, diğer yan-

dan da hafızanın daha sonraki bilgi veya yapılarla tamamlanmasının vurgulandığı, aslında küçük ölçekli olaylardan çok az örnek var. Örneğin bazen tanıdığı kişilerin ve yerlerin isimlerini aynı şekilde yazmıyor yahut bir kişinin gelişimi hakkında yorum yapıyor, bu da onun sonradan düşünerek yazdığını gösteriyor.

Bu çalışmanın hazırlanışında Ragavis'in *Anılar* adlı dört ciltlik kitabının önsözünü Takis Kayalis tarafından yazdığı tıpkıbasımını kullandım.⁴ Bu 1935 sayfalık eser dört cilt halinde 36 senelik ara ile Atina'da basılmıştır. Birinci cilt 1894'te, ikincisi 1895'te fakat üçüncü ve dördüncü cildi 1930 yıllarında, yazarın ölümünden sonra Atina'da yayınlandı. İlk iki cildi Andreas Kasdonis tarafından, son iki cildi ise Pirsos (Meşale) AŞ adlı bir basımevi tarafından basıldı. O hayat-tayken otobiyografisi yayınlamamıştır. Kişisel bilgilerin yayınlanması konusunda sıkı bir tutum tutmakla tanınan Ragavis karakterize edildiği için miydi? Eleştiriden kaçınmak istediği için miydi? Veya eleştirilerin de işaret ettiği gibi mali nedenler de var mıydı? Yazar *Anılar*'ında eserinin basılmasına gerekli olan para miktarının bulunmamasından şikâyet eder ve IV. cildinde emekli maaşının yetersizliğinden ve fakirliğinden söz eder (*Anılar*, s. 505).

Anılar'ın III. cildinin son çeyreğinin büyük bölümü, İstanbul'daki günlük hayatını anlatmaktadır. 104 sayfalık bu bölüm 10 alt başlıkla cildin içindekilerinde yer almaktadır, bunların tasnifi sırayla (a) Konstantinopolis'de/ İstanbul'da, (b) Okullar, (c) Edebiyat hakkında, (ç) İstanbul Hellen Edebiyat Cemiyeti (Syllogos), (d) 1870 yılı, (e) Milliyet, (f) 1871 yılı, (g) Geri çağırma, (ğ) Atina'da ve (h) Yolculuktur. Bu on bölümler Aristotelis Dimitsas ve zevcesi Rosie Randolph tarafından hazırlanan *Reminiscences from My Mission in Constantinople 1869-1871 by the Greek Diplomat Alexander Rizos Rangabé* adlı kitabında Yunancadan İngilizceye çevirilip The Isis Press tarafından geçen sene (2023) İstanbul'da basıldı. Bu eserdeki dipnotların Bayan Randolph ile ortak yazar ve kaynakçanın geniş-

.....

4 Tákης Καγιαλής/Takis Kayalis, “Τα Απομνημονεύματα του Α. Ρ. Ραγκαβή και η κριτική (Α. Ρ. Rangavis'in *Anıları* ve eleştirisi)”, Αλέξανδρου Ρίζου Ραγκαβή, Απομνημονεύματα, τόμοι Α'-Δ', ευρετήρια Α. Λούδη (Bkz. Aleksandrou Rizou Rangavi, *Anılar*, Cilt I-IV, dizin A. Loudi), Εκδόσεις Βιβλιόραμα/ Vlivliorama Yayınları, Atina 1999.

letilmesinden sorumluydum. Aynı zamanda Sayın Sinan Kunalalp kitabın editörlüğünü yapıp birçok notlarda açıklayıcı bilgiler aktardı, bu yazıdan da teşekkürlerimizi iletmeyi görev sayıyorum.

Türk edebiyatı bibliyografyasında, Ragavis'in, Yunanca'dan Türkçe'ye çevrilen ve Karamanlıca yazıyla 1889-1890 yıllarında tefrika edilip Evangelinos Misailidis'in *Anatoli* gazetesinde yayınlanan *Mukavelat Muharriri* veya *Noter* adlı eşsiz romanının ilk baskısını belirtmekte fayda var. Dört sene önce aynı yayınevinden, The Isis Pres'ten, Evangelia Balta ve Niki Stavridi'nin hazırladıkları Türkçe alfabeyle çevriyazımını yorumlanmış olarak yeniden düz yazı edebiyatına kattılar.

Ragavis 1869 senesinin ilkbaharında Pire limanından kalkan bir gemiyle Galata önlerinde demir atıp sandalla karaya ayak basınca ilk işi tecrübeli bir diplomat olan Sadrazam Mehmet Emin Ali Paşayla görüşmesi idi. O günlerde Osmanlı başkentinde *Konstantinopolis* adlı eserin yazarı Skarlatos Byzantios'un görüşüne göre 20.000 Yunan vatandaşı yaşıyordu. Bu sayı abartılı olsa dahi Yunan tabiiyetini alan büyük sayıda bir toplumun olduğunu vurguluyor. Ali Paşa ile yaptığı görüşmede tabiiyet meselesi yeniden gündeme getirildi ve bu konunun Türk tarafının aynı yılın Ocak ayında tek taraflı çıkardığı tabiiyet kanununa dayanılarak değil, Yunanistan ile yeniden ve ortaklaşa çözülmesi gerekliliği dile getirildi. Ancak Ali Paşa, Ragavis'e ilgili kanunun kasıtlı olarak değil, Girit Devrimi'nden sonra yaşanan kopuştan çıkarıldığını vurguladı. Ragavis ona özellikle diplomatik bir dille cevap vererek bu tür yasaların uluslararası hukuk çerçevesine dâhil edilebileceğini ve Osmanlı Devleti'nin kendisini ilgilendiren konularda yasa yapma hakkına kimsenin itiraz edemeyeceğini ifade edecek. Ancak geleceğe ilişkin, yani gelecekte Yunan vatandaşlığını kazanmak isteyenlere ilişkin olarak kanunun farklılaştırılması gerekmektedir. Ayrıca, Yunan vatandaşlığını kazanmış veya terk etmiş olanlar için, iki tarafın yeni yasa temelinde değil, yayınlanmadan önce yürürlükte olan yasa temelinde müzakere etmesi gerekecek. Vatandaşlık meselesi Ragavi'yi bir yıldan fazla meşgul etmesine rağmen kesin bir sonuca varmadı fakat bu ilk temas sayesinde tam 2 yıl ve 2 ay süresinde birçok Osmanlı ricalini yakından tanıma fırsat bulmuş bunlardan bazıları ile çalışmış olduğu başka Avrupa başkentlerinde yakın ilişki kurmasını sağlamıştır.

Anılar'ın İstanbul'daki günlerini anlatan İngilizce çeviriye sadık kalarak bunların 30 kişi olduğunu, çoğunluğunun yani yirmi kişi Müslüman, geri kalanların yedisi Rum, ikisi Ermeni ve bir Rum devşirme Müslüman tanımış ve eserinde bahsetmiştir⁵ (bu isimler için Ekteki birinci tabloya bakınız). Ayrıca bu iki yıllık dönemdeki tanıdığı Osmanlı ricalinin ünvanlarını, okuyucunun her bir kişinin daha sonraki mesleğini veya başka bir özelliğini bilmek istediğinde işi kolaylaştırmak için ikinci tabloda ayrı bir sütuna bazı ek notlar yazıyorum.⁶ Mesela metinde ikinci kişi olarak zikredilen Halil Bey aslında Halil Şerif Paşa olduğunu o günlerde Sadrazam müsteşarı ve Hariciye Nezaretinde Baş Kâtiplik yaptığını biliyoruz. Ragavis 1855-1857 yılları arasında Yunan Kraliyetinin Dimitri Vulgaris ve Athanasios Miaulis hükümetlerinin Hariciye Nazırı olduğu sürede onu Atina'da Osmanlı Sefiri olarak tanıdığını ve yine 1874'de kısa süreli bir İstanbul seyahatinde buluştuklarını yazıyor.

Ancak Ragavis, geldiği ülkede “yurt dışı Yunanlıların” olduğu bir dünyada hareket ediyor. İstanbul Hellen Edebiyat Cemiyeti (Syllagos) çevresinde toplanan yeni Fenerliler, bankerler, tüccarlar aydınlardan oluşan yeni bir çevre ve aynı zamanda o yıllarda Kilise'nin doğrudan kontrolünden uzaklaşmaya başlayan lise öğretmenleri de vardı. Aslında iki Patriğin isminden, başka sadece ismini bile zikretmediği İzmit Mitropolitin özelliğine veya niteliğine rastlıyoruz. Yaptığımız sayıma göre toplam Rum Cemiyetinden 56 kişinin adını zikrediyor, bunlardan 37 erkek ve 18 kadın ismine rast geliyoruz, bu sayılar oran olarak %66 ve %34 olmak üzere 2 erkek ismine 1 kadın ismi denk geliyor.⁷ Sefarette çalışanlardan sadece bir Baş Konsolos, bir baş Katip ve dört tercümanın oluşu personel olarak ne kadar zayıf olduğunu vurguluyor, böylece Büyükelçilik hizmetinin yapılandırılması alanında yeni görevlilerin atanmasını sağladı, bu arada aynı adı taşıyan beşinci oğlu İstanbul'da Aleksandros'u Elçiliğin maaşsız ataşesi olarak tayin edilmesini başardı. Diplomatların bir misyona

.....

- 5 Bu konu ile ilgili metin sonundaki, birinci tabloda Osmanlı ricalinin isimlerini (Türkçe tam adlarını ve Yunanca yazıtlarını) ve ünvanlarını okuyabilirsiniz.
- 6 İngilizce ve Yunanca metindeki sayfa sayısı yani dizini ve İngilizce kitaptaki kısa biyografilerinin not numarasını dördüncü bir tabloda not ettim.
- 7 Erkek İsimleri hakkında ikinci, kadın isimleri hakkında ise üçüncü tabloya bkz.

yanıt vermek için birkaç hafta beklemek zorunda kaldığı günlerde olduğu gibi, telgraf onun inisiyatif kullanma özgürlüğünü kısıtlamış olsa da, Ragavis her zaman büyükelçiliğin veya Rum cemiyetinin durumunu iyileştirmenin yollarını aramıştır. Diğer Büyükelçiliklerin ve Elçiliklerin bir sandal çekicisinin (römörkürü) olduğunu anladı, bu yüzden Syros adasından bir tane sipariş etti ve tamir ettirerek İstanbul'a getirdi. Ayrıca, her iki ülkenin diğerine büyükelçilik veya temsilcilik binası inşa etmesi için bir kamu arazisi vermesi halinde bunun Türk-Yunan ilişkilerini pekiştireceği fikri de vardı. Böylece Sadrazamdan ile bir arsa bulunması için talepte bulundu, karşılığında Türk hükümeti Atina'da bu harekete karşılık gelen bir büyükelçilik kurulmasını Bakanlıktan talep etti. Ali Paşa'nın emriyle Beyoğlu, V. Daire, mimarı Barborini ile o tarafta arsa arayışına başladı fakat neticede istediği şekilde ve boyutta bir yer bulunamadı.

Kendi ikametgâhı için Yeniköy'deki o zamanın Posta ve Telegraf Nazırı olan Ermeni Katolik Anton Tingir Yaver Paşa'nın evini kiraladı. Bu nedenle Boğaz'ı geçen vapurlarda Hristaki Zoğrafos, Yorgo Zarifis, Yorgo Koronios, Konstantin Karapano ve Vangeli Baltacı gibi zengin bankacılarla gayri resmi olarak tanışmak, onlarla birlikte seyahat etmek, onları potansiyel olası bağış toplama projeleriyle tanıştırmak ve görüşlerini dinlemek için çalışıyordu. Beyoğlu ve Tarlabası'yı 1870 yılında kasıp kavuran yangını duyunca, bir yardım komitesi oluşturmak için aceleyle kolları sıvadı. Hayırsever cemiyetlerinde bayanları rolü çok aktifti, saydığımız 18 isimden 12 kadın 3 ailenin mensupları idi. Beşi Karatodori, dörtü Aristarhi ve üçü Baltacı soyadlarını taşıyorlardı. Hatta Loukia Baltacı Aleksandros'un oğlu olan Aristidis Ragavis'in zevcesiydi.

Bağımsızlığını yeni kazanan Yunanistan'da Eğitim Bakanlığı'ndaki görevinin ilk günlerinden itibaren eğitime güçlü bir ilgisi vardı ve kendisi de uygarlık ışıklarını yakmaya hevesliydi. Bu amaçla çeşitli kültürel bilhassa edebi cemiyetlerin fahri üyeliğini üstlendi, onların derslerine katıldı ve çoğu kez antik müzik gibi özel konularda bizzat duyurular yazdı. Eğitim ve kültür standartlarını yükseltme konusundaki açık niyetinin bir parçası olarak, on dokuzuncu yüzyılın yabancı etkilerden "arınmış" günlük konuşma dili olan, kısmen İncil diline dayanan, "katharevusa'nın", antik Yunancaya dayalı bir dilbil-

gisi ile karmaşık bir biçimini kullandı, halkın konuştuğu “dimotiki” denilen yalın dilin kullanılmasına karşı çıktı. Yunan toplumunu bölen bu uzun soluklu mücadele bir asırdan fazla sürdü ve yalın halk dil sistemi 1970’lerin sonlarında kabul edildi.

Kendi yorumunu eklemeden, Mısır Hıdivi İsmail Paşa’nın kardeşi olan Mustafa Fazıl Paşa ve eski Girit Valisi Hekim İsmail veya Sakızlı Sotiri Paşa gibi 1866 isyanı ile ilgilenenlerin görüşlerini kaydederek Girit’le ilgilenmeye devam etti.⁸ Her zaman Yunan çıkarlarını desteklemeye ve Helenizmi desteklemeye kararlıydı.

İstanbul’da kaldığı süre boyunca birçok Rum okulun yanı sıra Fener Lisesini de ziyaret etti. Ayasofya Kilisesi’ni ziyareti sonrasında bu muhteşem yapıya yapılmış dinle ilgili olmayan müdahalelerin saygısızlık olduğunu yazmıştır.⁹ Pek çok Osmanlı’nın, özellikle de Türklerin sosyo-politik ve sanatsal faaliyetlerini çoğu kez hafife alıyor gibi görünmesi göze çarpar, örneğin bazı mimari yapıları seçip onlara Osmanlı değil, Bizans kimliği veriyor, ancak bunların İslam eseri olduğu aşikâr. Sonuçta Ragavis, genel olarak ulus-devletin kurulduğu bu dönemde, Yunanlıların, ister Slav ister Osmanlı olsun, diğer halklar üzerindeki manevi üstünlüğüne ilişkin fikrini ifade etme fırsatı verildiğinde onu kullanmaktan kaçınmadı.

1870 yılında sorunlara yol açan önemli bir olay, esas olarak iki oğlu Aristides ve Emiliyos’un Prusya askeri okuluna kaydolması nedeniyle Fransız-Alman savaşı dolayısıyla muharebelere hatta Paris kuşatmasına katılmalarıydı. Ocak 1871’de Ragavis’e Fransız-Alman savaşının sona erdiği ve Avrupa’da barışın yeniden sağlandığı haberi ulaşır ve bu haber onu geçici olarak rahatlatır. Daha sonra Fransa’ya

.....

8 Birincisi için şöyle yazıyordu “Fikri olduğunu varsayarak kendisini Osmanlı sanıyordu. Öte yandan bana Giritlilerin devrim zamanını kötü seçtiklerini, Avrupalar’ın tasvipinden mahrum olduklarını söyledi.” (*Anılar*, c. III, 456)

9 Her yerde yozlaşma ve barbarlık izleri, her yerde çıplaklık ve pislik, kireçle sıvanmış yazılı duvarlar, kaba hasırlarla kaplı mermer zeminin tapınağın ekserine değil Mekke’ye dönük olduğunu gördüm. Yerden 10-12 ayak yüksekliğe kadar sarkan kubbeden sıradan kandiller etrafa saçılarak binanın ihtişamına saygısızlık ediyor. Kadınlar mahvilinde etrafımızı saran Osmanlılar bize eski mozaikleri yok ederek kübik yıldızlı taşlar satıyorlardı. (*Anılar*, c. III, s. 454)

oğullarını ziyarete gider ve o süredeki düşüncelerini aktarır.¹⁰

Haydo Barkula'nın tezinde¹¹ yazdığı cümlelerle yazımı bitirmek istiyorum: “50 yılı aşkın bir süredir ülkenin siyasi ve diplomatik yaşamında yer alan Ragavis, Yunan devletinin dış politikasının şekil almasına damgasını vurmuş, zaman zaman Yunanistan'ın siyasi öncelikleriyle çelişse de fikrini dile getirmekten çekinmemişti. Başka milletlerin hakimiyeti altında yaşayan Yunanlıların büyük ideali olan Yunan özgürlüğünü gerçekleştirmek için gösterilen çabalara adanmış, romantizmin etkisi altında bazen gerçekçi olmayan, hayali düşüncelerin cazibesine kapılıyor. Ancak o, özünde bir “siyasi gerçekçilik”i, daha doğrusu ölçülü bir “politik romantizmi” savunmaktan asla vazgeçmiyordu.”

.....

10 Dolaylı olarak Fransız-Alman savaşına ve bunun Fransız toplumu üzerindeki etkilerine atıfta bulunarak, özellikle Fransızlar hakkında eleştirel yorumlar yazıp savaşın neticesinde “ülkelerini katleden ve onlara aşırı özgürlükler vermekle övünen sosyalistlerin eseri” olduğunu kaydeder. (*Anılar*, c. III, 531).

11 Χαΐδω Μπαρκούλα, “Αλέξανδρος Ρίζος Παγκαβής: αλυτρωτισμός και διπλωματία στην Κωνσταντινούπολη (H. Barkula, Alexandros Rizos Pagavis: Konstantinopolis'te kurtuluşçuluk, yani bağımsızlığa kavuşturma politikası ve diplomasi)”, basılmamış doktora tezi, Atina Üniversitesi, Siyasi Bilimler Fakültesi 2009.

OSMANLI İSTANBULU X

A/Ş	OSMANLI (Türkçe/ Yunanca harflerle)	1869-1871 yılları arasında ÜNVANI	NOTLAR
1	[Mehmet Emin] A'ali Paşa / Ααλι Πασάς	Sadrâzam ve Hariciye Nazırı (Reis Efendi) [Grand Vizir & Minister of Foreign Affairs]	Sadrâzam tarafından Bab-ı Ali'de kabulü (14/26.4.1869)
2	Hallî Bey [Hallî Şerif Paşa] / Χαλιή ήλι βέης & πασάς	Sadrâzam müsteşarı, Hariciye Nezareti Baş Katibi [Secretary General of the Ministry of Foreign Affairs & former Minister of Athens]	Atina Büyükelçisi İken Rangavis'in eski dostu, resim kolektörü
3	Kamil Bey / Καμιλ βέης	Protokol Şefi [Introduceur des ambassadeurs]	
4	[Istavrakis] Aristarchi Logofet Bey/ Mr. Aristarchi	Logofet ve Şura-i Devlet azası [Great Logothetis]	sonradan Heyet-i Ayan azası
5	Dr. Konstantin Karatodori Paşa/ Κυωνταντινός Καρατοδωρίδης	Sultan Abdülmecid'in özel doktoru [Dr. of Medicine]	Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane cerrahi hocası ve sonradan Heyet-i Ayan azası
6	Etienne Karatodori / Στιέφανος Καρατοδωρίδης	St Petersburg elçiliğinde geçici maslahatgüzar [Charge d'Affaires at St. Petersburg]	sonradan Brüksel Sefiri
7	Alexandre Karatodori / Αλεξανδρος Καρατοδωρίδης	Hariciye Nezaretinde diplomat [Deputy Minister of Foreign Affairs]	sonradan Roma Sefiri (1874), Nafia Nazırı (1878) ve Sisam Beyi (1885-1897)
8	Kostaki Karatodori Bey / Κυωνταντινός Καρατοδωρίδης	[Osmanlı Demiryollarında yönetici mühendis ve ve Şura-i Devlet azası] / [manager of the Ottoman railways]	sonradan Sisam Beyi (1906-1907)
8	Selim Paşa / Σελίμ πασάς	Osmanlı [Tepecenli Ali Paşanın oğlu Veliden torunu/ Ottoman origin]	"Greek speaking and with Greek manners"
9	Sultan Abdülâzîz / Σουλτάνος Αβδύλ Αζίζ		Sultan tarafından Dolmabahçe Sarayında kabulü (26.4/28.5.1869)
10	[Ahmet] Arifi Paşa/ Αρφι βέης & πασάς	saray mensubu [courtier]	sonradan Viyana Sefiri
11	[Yusuf] Kamil Paşa/ Καμιλ πασάς	eski Sadrâzam & Şura-i Devlet Reisi [translator of Telemoque (former Grand Vizir & current President of Conseil d'Etat)]	F. Fénelon'un Les Aventures de Telemoque başlıklı Fransızca eserini Arapçadan Türkçeye tercüme-i Telemok başlığıyla çevirdi (1862).
12	[Mehmet Esad] Saffet Paşa/ Σαφέτ πασάς	Maarif Nazırı [Minister of Public Education]	
13	[Hüseyin Hüsnü Paşa] isimsiz	Zaptıye Nazırı [Minister of Police]	
14	Ali or Mehmet Kabulu Paşa/ Καβουλί πασάς	Adliye Nazırı [Minister of Justice]	
15	Dr. İspiro Mavroyani (Spiridon Mavroyeni) / Σπιρίδων Μαυρογιάννης πασάς	Sultan Abdülhamit'in özel doktoru [Dr. of Medicine]	Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane hijyen ve patoloji hocası ve sonradan Heyet-i Ayan azası ["one of my best relationships"]
16	[Anton] Tıngıroğlu / κ. Τηγκίρογλου & Τηγκίρ	Posta ve Telegraf Nazırı [a rich Armenian]	ARR Yeniköy'deki evinde kiracı olarak kaldı
17	Mustafa Fazi [Behgat Ibrahim] Paşa / Φαζλί & Μουσταφά Φαζλί πασάς	Maliye Nazırı, Mısır Hıdivi İsmail Paşanın kardeşi [brother of the Viceroys of Egypt]	Hallî Bey'in kayınpederi, kızı Prenses Naciye Fazlı ile 1872'de evlendi.
18	Server Efendi ve sonra Paşa/ Σερβίρ Εφένδης & πασάς	Hariciye Müsteşarı ve İstanbul Şehremini [Deputy Minister of Foreign Affairs]	Hariciye Nazırı [Eylül 1873]
19	[Mütercim] Mehmet Rüşdi Paşa / Μετάρης Ρουσσίδης	Serasker ve Adliye Nazırı [Minister of War]	Telemok'un çevirisini yaptı (ARR yanlış hatırlıyor Yusuf Kamil Paşa yaptı)
20	[Mehmet] Kani Paşa/ Κανί πασάς	Rüşumet Emni [Director General of Customs]	Defterhane Nazırı
21	[Hekim] İsmail Paşa / Ισμαήλ πασάς	Aydın Vilayeti valisi [numismatist]	nümitzmat uzmanı
22	[Abdülâzîz] Suphi Paşa/ Σουφί [Σουφί] πασάς	Şura-i Devlet Reisi (1868) ve Suriye valisi (1871) [numismatist]	nümitzmat uzmanı
23	[Ahmed] Vefik Paşa/ Βεφίκ πασάς	Devlet adamı, diplomat, çevirmen ve oyun yazarı [Diplomat & translator]	"Molier'in bazı komedilerini çevirdi"
24	[Aristidis] Kumbari Efendi/ Κουμπάρης	Rasathane-i Amire Reisi [Director of the Observatory]	meteorolog ["he promised me three calm days."]
25	Nubar [Nubaryan] Paşa/ Νουβάρ πασάς	Mısır Hıdivi Hariciye Nazırı [Egyptian Prime Minister]	sonradan Mısır Hıdivi Başbakanı
26	Mısır Hıdivi [İsmail] / Αντιβασιλεύς της Αιγύπτου [Ισμαήλ πασάς]		ARR Beykoz Kasrı'nı ziyaret etti (1870)
27	[Mehmet Tahir] Münif Efendi ve Paşa/ Μουνιφ Εφένδης	Maarif Meclisi Reisi [Chief of the Council of Education]	1862'de Bab-ı Birinci Müterdimi oldu
28	[Mehmet Abdülhalim] Halim Paşa / Χαλίμ πασάς	İstanbul'da vezir ve nazır [youngest son of Khedive Mehmet Ali of Egypt]	Mısır Valisi Kavalali Mehmet Ali'nin son oğlu
29	[Mehmet] Murad Efendi / Μουράτ βέης & Εφένδης	Veliâhî Murad / Sultan Murad V	Sultan Abdülâzîz'in yeğeni [ARR yanlışlıkla Sultan'ın kardeşi olduğunu yazdı]
	20 + 1 Müslüman		
	7 Rum		
	2 Ermeni		
	Toplam 30 Osmanlı tebaası		

YUNAN SEFİRİNİN ANILAR'INDA OSMANLI BAŞKENTİNDE HAYAT

A/a	RUM ERKEK İSİMLERİ	YORUMLAR
1	Ayvazidis [Nikolas]	Yunan Kralığı Baş Konsolosu
2	Anargiros	İstanbul Liman Şefi [?soyadi yazılmamış]
3	Anastasiadis [f. Ioannis]	Fener Rum Lisesi Müdürü, sonra Kayseri Metropolitisi
4	Antipas [Dimitrios]	Yunan Kralığı Elçiliğinin ikinci tercümanı
5	Argyriadis [Nikolaos]	Özel İlkokul sahibi
6	Afthonidis K[onstantinos].	Yunan Kralığı Elçiliğinin birinci tercümanı (1869)
7	Baltacı Vangelis	Banker (Aleksandros ve Konstantinos Mavrokordatos'ların kardeşi olan Zoi Mavrokordatou-Baltacının kocası)
8	Vassiadis [Konstantinos Iroklis]	Klasik Yunan edebiyat hocası ve İstanbul'daki Hellen Edebiyat Cemiyeti başkanı
9	Voulismas [father Efstathios]	Heybeliada'daki Hellen Ticaret Okulu Müdürü, sonra Korfu Metropolitisi
10	Voutiras [Stavros]	Gazeteci ve Neologos gazetesinin kurucularından
11	Yenisarlis	[Sultana Negri-]Mimi'nin damadı
12	Glykas [f. Nikiforos]	Heybeliada Ruhban Mektebi Müdürü
13	Grigorios VI.	Ekumenik Patrik
14	Destounianis N.	Gazeteci ve Basımevi sahibi
15	Dimitrios (kürekçi)	kürekçi [?soyadi yazılmamış]
16	Zarifis Georgios	Banker
17	Zinon	Yunan Kralığı Elçiliğinin tercümanı
18	Zografos [Ksenofon]	Dr
19	Zografos Hristakis	Banker
20	Kallergis Ioannis	Yunan Kralığı Elçiliğinin Başkatiibi
21	Kalliadis Konstantinos	İstanbul Hellen Edebiyat Cemiyeti Genel Sekreteri
22	Kallipolitis [belki Spiridon]	Prens Aleksandros Soutsos'un evinde yaşayan yeni sahibi
23	Kalouthis [Kaloudis]	(ARR soyadını yanlış yazdı)
24	Karapanos [Konstantinos]	Banker
25	Katsoulidis N.	Basımevi sahibi
26	Koromilas Antonis	Basımevi sahibi
27	Koromilas (Dionysios)	Basımevi sahibi
28	Koronios Georgios	Banker
29	[Ioannis Kotakis]	İzmit Metropolitisi
30	Paspatis [Aleksandros]	Cerrah Dr, Balıklı Rum Hastanesinin Müdürü ve arkeolog
31	Pizanis	İngiliz Sefareti Tercümanı
32	Razis Dimitrios	Yunan Kralığı Elçiliğinin birinci tercümanı (1871)
33	Svoronos	Kallipolitis'in kayınpederi
34	Skylitis İsidoridis [Ioannis]	gazeteci
35	Spatharis (Andreas)	Fener Rum Lisesinde fizik hocası
36	Tavoularis Spiridon	Tiyatro aktörü ve sahibi
37	Psiharis Antonios	Banker

A/a	RUM KADIN İSİMLERİ	YORUMLAR
1	Aristarhi [Evridiki Pitzipiou]	Sisam Prensi Miltiadi Aristarhi'nin zevcesi
2	Aristarhi Elisavet (?) [Maria]	Bayan Aristarhi'nin küçük kızı
3	Aristarhi Meleka (Sofia)	Bayan Aristarhi'nin büyük kızı
4	Baltacı Eleni	Smaragda'nın ikinci kızı Lukia'nın kardeşi
5	Baltacı Loukia	ARR oğlu olan Aristidis Rangavis'in zevcesi
6	Vassiadou	Iroklis Vassiadis'in zevcesi
7	Delta [Aspasia]	Georgios Delta'nın zevcesi, Büyükdere Eğitimseverler Cemiyeti Başkanı
8	Iakovidou	Nikolaos Aristarhi'nin kardeşi
9	Kalliadou Aglaia	Dr Konstantin Karatodori'nin kızı ve Konstantinos Kalliadis'in ikinci zevcesi
10	Karateodori [Baltacı] Zoi	Vangelis Baltacı'nın zevcesi
11	Karateodori Kasandra	Pavlos Musuros'un kızı ve Aristarhi Karathodori'nin zevcesi
12	Karateodori Loukia	Dr. Stefanos Karatodori'nin dul zevcesi ve Aleksandros Karatodori'nin annesi
13	Karatodori-Baltacı Smaragda	Dr Stethanos Karatodori'nin kızı ve Spiridon Baltacı'nın zevcesi
14	Mavrogeni Maria [Kalliadou]	Dr. Ispiro Mavroyani'nin ilk zevcesi [Konstantinos Kalliadis'in kardeşi]
15	Negri [Mimi] Sultana	D. Mimi'nin zevcesi ve Konstantino Negri'nin kardeşi
16	Stroutza Zoi	Sevasti Mavrou'nun torunu
17	Shoina Maria	Yorgo Mavrokordato'nun zevcesi
18	Psathi	Büyükdere Kız İlkokulunun Müdürü

OSMANLI İSTANBULU X

A/a	OSMANLI-LAR (Türkçe/ Yunanca harflerle)	1869-1871 yılları arasında ÜNVANI	ANILAR/ RE-MINISCENCES (İngilizce yayın, 2023)	ANILAR/ APOM-NIMO-NEVMATA (Yunanca II. Yayın, 1999)	Not-es no	NOT-LAR
1	[Mehmet Emin] A'ali Paşa / Ααλή Πασάς	Sadrazam ve Hariciye Nazırı (Reis Efendi) [Grand Vezir & Minister of Foreign Affairs]	26, 32, 37-39, 41, 43, 44, 46, 48, 49, 50, 56, 59, 68, 70, 71, 72, 74, 77, 80, 81, 84, 85, 94-95	423, (424), 433, 441-445, 448, 452, 453, 456, 459, 460, 464, 472, (476-477), 490-491, 494, 495, 497, 500, 504, 509-510, 511, 515, (516), 518	11	
2	Halil Bey [Halil Şerif Paşa]/ Χαλί[ή]λ βέης & πασάς	Sadrazam müsteşarı, Hariciye Nezareti Baş Katibi [Secretary General of the Ministry of Foreign Affairs & former Minister of Athens]	27, 32, 37, 56, 88, 98-99	425, 431, 433, 441, 472, 523	19	Atina Büyükelçisi iken Rangavis'in eski dostu, resim kolektörü
3	Kamil Bey/ Κιαμίλ βέης	Protokol Şefi [Introducteur des ambassadeurs]	27, 31, 88, 99	425, 431, 523	20	
4	[İstavrakis] Aris-tarchi Logofet Bey/ Mr. Aris-tarchi	Logofet ve Şura-i Devlet azası {Great Logothetis}	27, 29, 45, 52, 99	425, 429, 455, 466	21	Sisam Prensi Miltiadi Aristarhi'nin yeğeni sonradan Heyet-i Ayan azası

YUNAN SEFİRİNİN ANILAR'INDA OSMANLI BAŞKENTİNDE HAYAT

5	Dr. Konstantin Karatodori Paşa/ Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή	Sultan Abdül-mecid'in özel doktoru [Dr. of Medicine]	27, 29, 35, 53, 100	425, 428, 438, 468, 478	24	Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane cerrahi hocası ve sonradan Heyet-i Ayan azası
6	Etienne Karatodori/ Στέφανος Καραθεοδωρή	St Petersburg elçiliğinde geçici maslahatgüzar [Charge d' Affaires at St. Petersburg]	27, 42, 101	425, 450	25	sonradan Brüksel Sefiri
7	Alexandre Karatodori Paşa / Αλέξανδρος Καραθεοδωρή	Hariciye Nezaretinde diplomat [Deputy Minister of Foreign Affairs]	29, 50, 51, 52, 54, 103-104	428, 429, 463-464, 466, 469	35	sonradan Roma Sefiri (1874), Nafia Nazırı (1878) ve Sisam Beyi (1885-1897)
8	Kostaki Karatodori Bey / Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή	[Osmanlı Demiryollarında yönetici mühendis ve ve Şura-i Devlet azası]/ [manager of the Ottoman railways]	29, 104	428	36	sonradan Sisam Beyi (1906-1907)
9	Selim Paşa/ Σελίμ πασάς	Osmanlı [Tepedenli Ali Paşanın oğlu Veliden torunu/ Ottoman origin]	30, 108	430	47	“Greek speaking and with Greek manners”
10	Sultan Abdülaziz/ Σουλτάνος [Αμπντούλ Αζίζ]		31, 47-50, 109	431, 432, 451, 452, 458-462	50	
11	[Ahmet] Arifi Paşa/ Αριφή βέης & πασάς	saray mensubu [courtier]	31, 110	431	52	sonradan Viyana Sefiri

12	[Yusuf] Kamil Paşa/ Κιαμίλ πασάς	eski Sadrazam & Şura-i Devlet Reisi [translator of Telemaque (former Grand Vizir & current President of Conseil d'Etat)]	32, 67, 112	433, 489	64	François de la Monthe Fénelon'un Les Aventures de Telemaque başlıklı Fransızca eserini Arapça tercümesinden Türkçeye tercüme etti ve 1862'de Tercüme-i Telemak başlığıyla yayımlandı.
13	[Mehmet Esad] Saffet Paşa/ Σαφέτ πασάς	Maarif Nazırı [Minister of Public Education]	32, 114	433	65	
14	[Hüseyin Hüsnü Paşa] isimsiz	Zaptiye Nazırı [Minister of Police]	32, 115	433	66	
15	Ali or Mehmet Kabuli Paşa/ Καβουλής πασάς	Adliye Nazırı [Minister of Justice]	32, 115-116	433	67	
16	Dr. Ispiro Mavroyani (Spiridon Mavroyeni) / Σπυρίδων Μαυρογένης πασάς	Sultan Abdülhamit'in özel doktoru [Dr. of Medicine]	32, 52, 116	434, 466	68	Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane hijyen ve patoloji hocası ve sonradan Heyet-i Ayan azası ["one of my best relationships"]
17	[Anton] Tingiroğlu [Tingir(-yan) Yaver Paşa], Mr. Tingiroglou / κ. Τιγκίρογλου & Τιγκίρ	Posta ve Telegraf Nazırı [a rich Armenian]	33, 60, 69, 119	436, 479, 492	74	Yeni-köy'deki evinde kiracı

YUNAN SEFİRİNİN ANILAR'INDA OSMANLI BAŞKENTİNDE HAYAT

18	Mustafa Fazıl [Behgat İb- rahim] Paşa / Φασλή & Μουσταφά Φαζιλ πασά	Maliye Nazırı, Mısır Hıdivi İsmail Paşanın kardeşi [brother of the Viceroy of Egypt]	41, 46, 82, 126	448. 456, 512	100	Halil Beyin ka- yınpederi, kızı Pren- ses Nazlı Fazlı ile 1872 de evlendi.
19	Server Efen- di ve sonra Paşa/ Σερβέρ Εφρένδη και μετά πασάς	Hariciye Müste- şarı ve İstanbul Şehremini [De- puty Minister of Foreign Affairs]	41, 81, 85, 126- 127	448, 511, 518,	102	Hariciye Nazırı (Eylül 1871)
20	[Mütercim] Mehmet Rüşdi Paşa / Μεχμέτ Ρουστή [πασάς]	Serasker ve Adliye Nazırı [Minister of War]	44, 129	452	115	Tele- mak'ın çevirisini yaptı (ARR yanlış hatırlıyor Yusuf Ka- mil Paşa yaptı)
21	Mehmed Kani Paşa/ Κιανή πασάς	Rüsumat Emini [Director Gene- ral of Customs]	50, 141	462-463	154	Defterha- ne Nazırı
22	Hekim İsmail Paşa / Ισμαήλ πασάς	Aydın Vilayeti valisi [numis- matist]	50, 141	463	155	nümizmat uzmanı
23	Abdüllatif Suphi Paşa/ Σουζή [Σουπχή] πασάς	Şûra-i Devlet Reisi (1868) ve Suriye valisi (1871) [numis- matist]	52, 144	467	168	nümizmat uzmanı
24	Ahmed Vefik Paşa/ Βεφίκ πασάς	Devlet adamı, diplomat, çevir- men ve oyun ya- zarı [Diplomat & translator]	52, 144	467	169	"Molier'in bazı ko- medilerini çevirdi"
25	[Aristidis] Kumbari Efendi/ Κουμπάρος	Rasathane-I Amire Reisi [Director of the Observatory]	57, 149	473	194	Meteoro- log ["he promised me three calm days"]

26	Nubar [Nubaryan] Paşa/ Νουβάρ πασάς	Mısır Hıdivliği Hariciye Nazırı [Egyptian Prime Minister]	60, 82, 158	478, 513	214	sonradan Mısır Hıdivliği Başbakanı
27	Mısır Hıdivi İsmail / Αντιβασιλεύς της Αιγύπτου (Ισμαήλ πασάς)		64, 168	484-485	243	ARR Beykoz Kasrını ziyaret etti (1870)
28	[Mehmet Tahir] Münif Efendi ve Paşa/ Μουνίφ εφένδης	Maarif Meclisi Reisi [Chief of the Council of Education]	69, 180-181	493	273	1862'de Babıali Birinci Mütercimi oldu
29	[Mehmed Abdülhalim] Halim Paşa / Χαλίμ πασάς	İstanbul'da vezir ve nazır [youngest son of Khedive Mehmet Ali of Egypt]	82, 195	512-513	309	Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali'nin son oğlu
30	[Mehmed] Murad Efendi / Μουράτ βέης & εφένδης	Veliht Murad / Sultan Murad V	86, 87, 202	519-520	329	Sultan Abdül- laziz'in yeğeni [ARR yanlışlıkla Sultan'ın kardeşi olduğunu yazdı]